

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับของกลางในคดีความผิดเกี่ยวกับป่าไม้ ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484¹

รัชชัย กอนิติพานิชกุล²

จากการศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับของกลางในคดีความผิดเกี่ยวกับป่าไม้ ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมาและความสำคัญแนวคิดทฤษฎีทางกฎหมายเกี่ยวกับของกลางในคดีความผิดเกี่ยวกับการป่าไม้ เพื่อศึกษาหลักกฎหมายเกี่ยวกับทรัพย์สินของกลางในคดีความผิดเกี่ยวกับการป่าไม้ และเพื่อศึกษาปัญหาข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับของกลางในคดีความผิดเกี่ยวกับการป่าไม้ เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับของกลางในคดีความผิดเกี่ยวกับป่าไม้ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 เนื่องจากทรัพยากรป่าไม้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของระบบนิเวศ ทรัพยากรป่าไม้นั้นมีบทบาทที่สำคัญต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของประเทศ แต่อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นที่ผ่านมาในอดีตจนปัจจุบัน ปัญหาการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าเพื่อทำการค้าอุตสาหกรรม หรือแม้แต่ทำการเกษตรกรรม และการใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ยังคงเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงทำให้ทรัพยากรป่าไม้ลดลงอย่างรวดเร็ว ปัญหาดังกล่าวนั้นไม่ได้เพียงแค่ส่งผลกระทบต่อความสมดุลของระบบนิเวศเท่านั้น แต่ยังนำไปสู่ปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและคุ้มครองป่าไม้อีกด้วย เพื่อตอบสนองต่อปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้น รัฐได้กำหนดมาตรการด้านกฎหมายเพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับป่าไม้และทรัพยากรต่างๆ โดยหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่โดยตรงในการดำเนินการดังกล่าวคือ กรมป่าไม้ ภายใต้สังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีหน้าที่ในการอนุรักษ์ รักษา และจัดการทรัพยากรป่าไม้ของประเทศ ซึ่งมีทั้งหมดประมาณ 77 ล้านไร่รวมถึงการกำหนดแผนกลยุทธ์เพื่อป้องกันการบุกรุกและทำลายพื้นที่ป่าไม้

ในการดำเนินคดีอาญาเกี่ยวกับความผิดตามกฎหมายป่าไม้ ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 การปฏิบัติที่เกี่ยวกับความผิดอาญาให้ถือว่าพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนั้นแล้วพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมายมีอำนาจในการ

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับของกลางในคดีความผิดเกี่ยวกับป่าไม้ ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์จตุพร วงศ์ทองสรรค์ และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์จรล เล็งวิทยา และ รองศาสตราจารย์ประเทือง ธนนิยผล

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดอำนาจเจริญ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

แจ้งข้อกล่าวหากับผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้ และยังมีอำนาจตามกฎหมายในการให้ตรวจยึดหรืออายัดสิ่งของที่ใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีอาญา ที่มีได้กระทำความผิดกฎหมาย ซึ่งสิ่งของที่ถูกยึดดังกล่าวเรียกว่า “ของกลาง” ของกลางนั้นมีความหมายว่า บรรดาวัตถุใดๆ หรือทรัพย์สิน ซึ่งตกมาอยู่ในความคุ้มครองของเจ้าพนักงาน ไม่ว่าโดยอำนาจของกฎหมาย หรือโดยหน้าที่ในทางราชการและได้ยึดไว้เพื่อประโยชน์ในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงทางคดี หรือเพื่อจัดการอย่างอื่นตามหน้าที่ราชการ³ โดยในคดีความผิดเกี่ยวกับป่าไม้ หากของกลางนั้นเป็นไม้หรือทรัพยากรป่าที่กฎหมายห้ามครอบครอง หรือเป็นทรัพย์สินที่การครอบครองถือเป็นความผิด

ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 ซึ่งตามบทบัญญัติกฎหมายให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ในการยึดทรัพย์สิน และการคืนทรัพย์สินที่เป็นของกลางแก่ผู้เป็นเจ้าของ หากได้ความว่าทรัพย์สิน ดังกล่าวไม่ได้เป็นของผู้กระทำความผิด แต่เป็นของบุคคลผู้มีได้รู้เห็นเป็นใจด้วยในการกระทำความผิด หรือมีส่วนร่วมกับการกระทำความผิดใดๆ แล้ว พนักงานเจ้าหน้าที่จะต้องดำเนินการคืนทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้เป็นเจ้าของหรือผู้มีสิทธิตามกฎหมายที่มีสิทธิได้คืนต่อไป แต่ทั้งนี้ต้องไม่กระทบกระเทือนต่อการใช้ทรัพย์สินดังกล่าวเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และประมวลกฎหมายอาญา ทั้งนี้พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 เป็นกฎหมายที่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการขอคืนของกลาง ได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการคืนทรัพย์สินที่เป็นของกลางในคดีป่าไม้ที่บัญญัติไว้ไม่เหมือนกับบทบัญญัติตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือกฎหมายตามพระราชบัญญัติอื่น ๆ ทั่วไป

จากการศึกษาการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินที่เป็นของกลางในคดีความผิดเกี่ยวกับป่าไม้ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 มีลักษณะแตกต่างที่บัญญัติไว้แตกต่างจากบทบัญญัติกฎหมายทั่วไปในคดีอาญาอื่นๆ ซึ่งเป็นปัญหาทั้งในทางข้อกฎหมายและข้อเท็จจริง ดังนี้

ประการแรก ปัญหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การคืนของกลางในคดีความผิดเกี่ยวกับการป่าไม้ระหว่างคดีหรือคดียังไม่สิ้นสุด

ตามมาตรา 64 ตรี บัญญัติว่า “ในกรณีทรัพย์สินที่ยึดไว้ตามมาตรา 64 ทวิ มิใช่เป็นของผู้กระทำความผิดหรือของผู้มีเหตุอันควรสงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิดให้พนักงานเจ้าหน้าที่โดยอนุมัติรัฐมนตรีคืนทรัพย์สินหรือเงิน แล้วแต่กรณีให้แก่เจ้าของ ก่อนถึงกำหนดตามมาตรา 64 ทวิ ได้ในกรณีดังต่อไปนี้

(1) เมื่อทรัพย์สินนั้น ไม่จำเป็นต้องใช้เป็นพยานหลักฐาน ในการพิจารณาคดีที่เป็นเหตุให้ทรัพย์สินนั้นถูกยึด และ

³ นันทูธ แจ่มจิราภักษ์, การขอคืนของกลางในระหว่างพิจารณาคดีอาญา, (เอกสารวิชาการส่วนบุคคลของการอบรมหลักสูตร “ผู้พิพากษาศาลชั้นต้น”).กรุงเทพฯ :สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม, 2547) หน้า 5

(2) เมื่อผู้กระทำความผิดหรือผู้มีเหตุอันควรสงสัยว่า เป็นผู้กระทำความผิดได้ทรัพย์สินนั้นมาจากผู้เป็นเจ้าของ โดยการกระทำความผิดทางอาญา⁴

ตามมาตรา 64 ตรี ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่มีลักษณะเฉพาะนั้น ไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการคืนทรัพย์สินของกลางโดยละเอียด แต่ใช้หลักเกณฑ์ทั่วไปที่กล่าวว่า “เจ้าของที่แท้จริงที่ไม่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดทางอาญา” เท่านั้น ในการคืนทรัพย์สินของกลางในคดีความผิดเกี่ยวกับการป่าไม้ เมื่อพิจารณามาตรา 64 ตรี (1) และ (2) จะใช้คำเชื่อมว่า “และ” ซึ่งหมายความว่า ต้องมีทั้งสองเงื่อนไขครบถ้วนก่อนที่จะให้พนักงานเจ้าหน้าที่ อนุมัติการคืนทรัพย์สินหรือเงินได้ ดังนั้น การกำหนดขั้นตอนและเงื่อนไขเหล่านี้เป็นการกำหนดหลักเกณฑ์ที่มากเกินไปยิ่งนักและไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกฎหมายว่าด้วยเรื่องการคืนของกลาง ที่ไม่ควรยุ่งยากและซับซ้อนหลายขั้นตอนหลายกระบวนการยากต่อการอนุมัติการคืนของกลางของผู้ที่มีอำนาจให้คืนของกลาง รวมถึงหลักเกณฑ์ตามมาตรา (2) ไม่เหมาะสมเพราะในหลายกรณี ผู้กระทำความผิดได้ทรัพย์สินโดยสัญญาเช่าหรือวิธีทางแฝง ไม่ใช่โดยการกระทำความผิดทางอาญา ทำให้เจ้าของไม่อาจขอคืนได้ ทั้งที่เป็นผู้สุจริตและทรัพย์สินไม่จำเป็นต้องใช้ในคดี แต่ที่ปรากฏแนวทางในการปฏิบัติที่ตามหนังสือสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ค่วนที่สุด ที่ นร.0501/351 ลงวันที่ 6 มีนาคม 2529 ซึ่งกรมป่าไม้ได้มีข้อหารือเกี่ยวกับการอนุมัติคืนรถยนต์ของกลาง ในประเด็นคำถามที่ว่า การคืนทรัพย์สินของกลางในคดีความผิดเกี่ยวกับการป่าไม้ในระหว่างคดียังไม่สิ้นสุด ตามมาตรา 64 ตรี แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะพิจารณาอนุมัติให้คืนทรัพย์สินของกลางในคดีความผิดเกี่ยวกับการป่าไม้ดังกล่าวได้หรือไม่ หาก ข้อเท็จจริงเข้าองค์ประกอบ เฉพาะมาตรา 64 ตรี (1) แต่ไม่เข้าองค์ประกอบ เฉพาะมาตรา 64 ตรี (2) ซึ่งคณะกรรมการกฤษฎีกา (กรรมการร่างกฎหมาย คณะที่ 5) ได้มีความเห็นว่า “ทรัพย์สินใด มิใช่ของผู้กระทำความผิดหรือผู้มีเหตุอันควรสงสัยว่า เป็นผู้กระทำความผิดเป็นข้อเท็จจริง และปรากฏข้อเท็จจริงเป็นไปตามมาตรา 64 ตรี (1) “หรือ” (2) อย่างใดอย่างหนึ่ง รัฐมนตรีฯ ย่อมอนุมัติให้คืนทรัพย์สินดังกล่าวแก่เจ้าของที่แท้จริงได้ และแม้จะปรากฏข้อเท็จจริงเป็นไปตามมาตรา 64 ตรี (1) “และ” (2) รัฐมนตรีฯ จะไม่อนุมัติให้คืนทรัพย์สินก็ได้หากมีเหตุผลอันสมควร ส่วนความรับผิดชอบทางแพ่งในกรณีทรัพย์สินเสื่อมสภาพไปนั้น ต้องพิจารณาข้อเท็จจริงในแต่ละกรณี” โดยแนวทางดังกล่าวยังมีประเด็นของการให้อำนาจแก่รัฐมนตรีฯ ในการใช้ดุลพินิจพิจารณาอนุมัติคืนทรัพย์สินของกลางในคดีความผิดเกี่ยวกับการป่าไม้ระหว่างคดีหรือยังไม่สิ้นสุด แต่เพียงผู้เดียว หลักเกณฑ์ดังกล่าวไม่เหมาะสมและไม่สมควรที่จะวางหลักไว้เช่นนั้นเพราะขัดต่อเจตนารมณ์ของกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินของประชาชนผู้สุจริต เนื่องจากเหตุของกลางที่เจ้าพนักงานยึดไว้เป็นทรัพย์สินที่ได้มาจากผู้เป็นเจ้าของ โดยกระทำความผิดอาญาของผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติป่าไม้ ผู้

⁴ พยงค์ ฉัตรวิโรจน์, คำอธิบายกฎหมาย ว่าด้วยการป่าไม้, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, 2550), หน้า 136 - 137.

เป็นเจ้าของทรัพย์สินที่แท้จริงนั้นไม่ได้รู้เห็นด้วยในการกระทำความผิดอันเป็นเหตุให้ถูกยึดทรัพย์สินในคดีความผิดเกี่ยวกับป่าไม้ซึ่งเป็นไปตามบทบัญญัติกฎหมายทั่วไปอยู่แล้ว ยิ่งไปกว่านั้นเมื่อเปรียบเทียบกับพระราชบัญญัติภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2560 มาตรา 131 วรรคสอง ที่บัญญัติว่า ในการคืนทรัพย์สินที่ยึดตามวรรคหนึ่ง ถ้าปรากฏว่าผู้ครอบครองได้ทรัพย์สินนั้นมาจากเจ้าของโดยการกระทำความผิดทางอาญา ก็ให้คืนแก่เจ้าของนั้น แต่ความผิดตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 การที่มาตรา 64 ตรี (2) ได้บัญญัติหรือใช้ถ้อยคำในลักษณะดังกล่าวจึงเป็นการให้ความหมายที่ไม่ตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่แท้จริงอาจสร้างความสับสนให้เกิดขึ้นแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่หรือผู้ใช้กฎหมายก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่บุคคลผู้เป็นเจ้าของ หากต้องใช้ทั้งสองอนุประกอบกัน

ประการสอง ปัญหาเกี่ยวกับอำนาจในการอนุมัติให้คืนของกลางในคดีความผิดเกี่ยวกับการ ป่าไม้ระหว่างคดีหรือคดียังไม่สิ้นสุด โดยในการบังคับใช้กฎหมายซึ่งกำหนดไว้อย่างแน่นอนตายตัวกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นโดยมิให้ผู้มีอำนาจตามกฎหมายสามารถพิจารณาเพื่อมีทางเลือกในการใช้อำนาจได้ตามความเหมาะสม อาจก่อให้เกิดความยุติธรรมแก่บุคคลในกรณีเฉพาะนั้นก็ฝ่ายนิติบัญญัติจึงต้องเปิดช่องให้ฝ่ายปกครอง มีดุลพินิจในการบังคับให้เป็นไปตามกฎหมาย เพื่อลดทอนความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากความแข็งกระด้าง และไม่ยืดหยุ่นของกฎหมายดังกล่าว⁵ เมื่อพิจารณาตามมาตรา 64 ตรี ปรากฏถ้อยคำว่า “ให้พนักงานเจ้าหน้าที่โดยอนุมัติรัฐมนตรี คืนทรัพย์สินหรือเงินแล้วแต่กรณี” หมายความว่าถึงการคืนของกลางในคดีความผิดเกี่ยวกับการป่าไม้ระหว่างคดีหรือคดียังไม่สิ้นสุดอยู่ในอำนาจดุลพินิจของ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ต้องอนุมัติก่อนจึงจะคืนได้ ตามหนังสือสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ด่วนที่สุด ที่ นร. 0501/351 ลง วันที่ 6 มีนาคม 2529 ซึ่งกรมป่าไม้ได้มีข้อกำหนดหรือเกี่ยวกับการอนุมัติคืนรถยนต์ของกลางในประเด็นที่ว่า หากปรากฏข้อเท็จจริงเข้าตามองค์ประกอบของมาตรา 64 ตรี ทั้ง (1) และ (2) แต่รัฐมนตรีเห็นว่าไม่สมควรคืนให้ จะสั่งไม่อนุมัติได้หรือไม่ และจะต้อง รับผิดชอบในทางแพ่งในการที่ทรัพย์สินนั้นเสื่อมสภาพไปหรือไม่เพียงใด ตามมาตรา 64 ตรี แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 ต่อไป ทั้งนี้ แม้จะปรากฏข้อเท็จจริงเป็นไปตามมาตรา 64 ตรี (1) และ (2) รัฐมนตรีจะไม่อนุมัติให้คืนทรัพย์สินก็ได้ บทบัญญัติของกฎหมายประกอบกับแนวทางดังกล่าว จึงถือเสมือนเป็นการให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างกว้างขวางเกี่ยวกับการพิจารณาอนุมัติในการคืนทรัพย์สินของกลางระหว่างคดีหรือคดียังไม่สิ้นสุดตามมาตรา 64 ตรี แต่เพียงผู้เดียว ซึ่งการให้อำนาจที่เกินขอบเขตอันอาจทำให้เกิดการขาดเสถียรภาพหรือบรรทัดฐานในการพิจารณาอนุมัติคืนทรัพย์สินของกลางระหว่างคดีหรือคดียังไม่สิ้นสุดที่แตกต่างกันในแต่ละคดีได้ และในการเสนอเรื่องราวการขอคืนทรัพย์สินซึ่งเป็นของกลางในคดีความผิด

⁵ วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, “การควบคุมการใช้ดุลพินิจทางปกครองโดยองค์กรตุลาการ,”วารสารกฎหมาย ปกครอง เล่มที่ 8 (2532) หน้า 37-38

เกี่ยวกับป่าไม้ระหว่างคดีหรือคดียังไม่สิ้นสุดตามมาตรา 64 ตรี ไปยังรัฐมนตรีซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดแห่งกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ต้องปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนของทางราชการในการรายงานข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคดีตามสายบังคับบัญชาในหลายชั้น ตั้งแต่ระดับหน่วยงานพื้นที่ ไปยังกรมฯ สำนักงานปลัดฯ ไปจนถึงรัฐมนตรีฯ ตามลำดับ จึงก่อให้เกิดความล่าช้าในการคืนทรัพย์สินที่เป็นของกลางในคดีและอาจก่อให้เกิดความเสียหายหรือความเสื่อมสภาพแก่ทรัพย์สินรวมถึงการที่หน่วยงานถูกฟ้องร้องในทางแพ่งอีกด้วย และก่อให้เกิดปัญหาการฟ้องร้องในทางแพ่งจากเจ้าของอย่างไม่มีสิ้นสุด ดังกรณีของนายทวี สอดส่อง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมได้เข้าแทรกแซงหรือครอบงำหน้าที่และอำนาจของ กกต. โดยใช้ DSI เป็นเครื่องมือแทรกแซงกระบวนการตรวจสอบการเลือก สว. อันเป็นการกั่นกั้น สว. โดยศาลรัฐธรรมนูญได้มีมติเอกฉันท์สั่งให้ทวี สอดส่อง หยุดปฏิบัติหน้าที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม⁶

ประการสาม ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิในของกลางในคดีความผิดเกี่ยวกับการป่าไม้เมื่อคดีสิ้นสุดแล้ว

มาตรา 64 ทวิ บัญญัติว่า “ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจยึดบรรดาเครื่องมือเครื่องใช้ สัตว์พาหนะ ยานพาหนะ หรือเครื่องจักรกลใดๆ ที่บุคคลได้ใช้หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือเป็นอุปกรณ์ให้ได้รับผลในการกระทำความผิดตามมาตรา 11 มาตรา 48 มาตรา 54 หรือมาตรา 69 ไว้เพื่อเป็นหลักฐานในการ พิจารณาคดีได้ จนกว่าพนักงานอัยการสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีหรือจนกว่าคดีจะถึงที่สุด ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นของผู้กระทำความผิดหรือของผู้มีเหตุอันสมควรสงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่

ทรัพย์สินที่ยึดไว้ตามวรรคหนึ่ง ถ้าพนักงานอัยการสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีหรือศาลไม่พิพากษาให้รับ และผู้เป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองมิได้ร้องขอคืนภายในกำหนดหกเดือนนับแต่วันทราบ หรือถือว่าได้ทราบคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีหรือวันที่คำพิพากษาถึงที่สุด แล้วแต่กรณี ให้ตกเป็นของกรมป่าไม้

ถ้าทรัพย์สินที่ยึดไว้จะเป็นการเสี่ยงต่อความเสียหาย หรือค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาจะเกินค่าของทรัพย์สิน รัฐมนตรีหรือผู้ที่รัฐมนตรีมอบหมายจะจัดการขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นก่อนถึงกำหนดตามวรรคสองก็ได้ ได้เงินเป็นจำนวนสุทธิเท่าใดให้ยึดไว้แทนทรัพย์สินนั้น

การพิจารณามาตรา 64 ทวิ ของพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 ซึ่งเป็นกฎหมายที่บัญญัติไว้แตกต่างจากหลักกฎหมายทั่วไป มีประเด็นสำคัญในเรื่องของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ถูกยึดเป็นของกลางในคดีอาญาเมื่อคดีถึงที่สุดแล้ว มาตรา 64 ทวิ ได้บัญญัติถึงกรณีที่คดีถึงที่สุดไว้เพียงสองกรณีเท่านั้น คือ โดยอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี และกรณีศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดโดยสั่งไม่รับของกลาง วรรคสองของมาตราดังกล่าวได้กำหนดระยะเวลาให้เจ้าของทรัพย์สินหรือผู้มีสิทธิเรียกร้องขอคืนทรัพย์สินหรือของกลางดังกล่าว มาขึ้นคำร้องขอคืนของกลางต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เมื่อคดีถึงที่สุดแล้ว และหากไม่มาขึ้นคำร้องขอคืนภายในกำหนด

⁶ iLaw. ศาลรัฐธรรมนูญตีความเกินอำนาจตัวเอง? สั่งหยุดปฏิบัติหน้าที่ ทวี สอดส่อง ฐานะผู้กำกับดูแล DSI. เข้าถึงได้จาก: <https://bit.ly/3TjZXAp>. 16 พฤษภาคม 2568

ระยะเวลา 6 เดือน โดยกำหนดระยะเวลา 6 เดือนสำหรับการยื่นคำร้อง หากไม่ยื่นคำร้องภายในเวลาที่กำหนด จะทำให้เจ้าของทรัพย์สินหรือผู้มีสิทธิในทรัพย์สินหมดสิทธิที่จะขอคืนของกลางที่ถูกเจ้าพนักงานยึดไว้ และทรัพย์สินหรือของกลางจะตกเป็นของกรมป่าไม้ตามกฎหมาย การกำหนดระยะเวลา 6 เดือนนั้น ทำให้เจ้าของทรัพย์สินสูญเสียสิทธิในทรัพย์สินเร็วกว่าระยะเวลาที่กำหนดในกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับการขอคืนของกลาง ซึ่งไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายป่าไม้ที่มุ่งเน้นการคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและ การป้องกันการกระทำผิดเกี่ยวกับป่าไม้ ในขณะที่กฎหมายอื่นๆ ให้อำนาจเจ้าของหรือผู้มีสิทธิร้องขอคืนทรัพย์สินภายในระยะเวลา นานกว่า

ประการที่ปัญหาความเสียหายที่เกิดขึ้นที่เกี่ยวกับการจัดเก็บของกลางในคดีความผิดเกี่ยวกับการป่าไม้ เนื่องจากระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รวมถึง ข้อตกลงระหว่างกระทรวงมหาดไทยกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง การปฏิบัติ เกี่ยวกับของกลางในคดีความผิดเกี่ยวกับป่าไม้ ลงวันที่ 1 มกราคม 2532 ว่าด้วยการปฏิบัติเกี่ยวกับของกลางในคดีความผิด ได้กำหนดให้ทรัพย์สินของกลางในคดีความผิดเกี่ยวกับการป่าไม้ อยู่ในความดูแลรักษาของกรมป่าไม้ การที่พนักงานเจ้าหน้าที่ดูแลรักษาของกลาง ทั้งที่สถานที่ของหน่วยงานกรมป่าไม้ ไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดเก็บและบำรุงรักษาหรือมีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่ประจำโดยวิชาชีพ ประกอบกับกฎหมายหรือระเบียบที่ทำให้ทรัพย์สินของกลางถูกเก็บรักษาไว้ที่หน่วยงานเป็นระยะยาวทั้งในด้านความปลอดภัยและการคุ้มครองทรัพย์สินจากการเสื่อมสภาพหรือความเสียหายจากการจัดเก็บ นอกจากนี้หากเกิดความเสียหายหรือสูญหายของทรัพย์สิน ขณะเก็บรักษา อาจส่งผลให้กรมป่าไม้ถูกฟ้องร้องในทางแพ่งและทางอาญาได้จากบุคคลที่มีสิทธิในทรัพย์สินเหล่านั้น ซึ่งเป็นการเพิ่มภาระเพิ่มเติมในด้านค่าใช้จ่ายและความเสี่ยงทางกฎหมายที่รัฐต้องรับผิดชอบโดยกรมป่าไม้นั้น ไม่มีที่เก็บรักษาอันการเฉพาะเช่นตั้งกรมสรรพสามิต ที่มีระเบียบกรมสรรพสามิต ว่าด้วยการปฏิบัติเกี่ยวกับของกลางในคดีกระทำผิดกฎหมายในหน้าที่กรมสรรพสามิต พ.ศ. 2560 ที่มีการจัดเก็บรักษาของกลางของกรมสรรพสามิต สำนักงานสรรพสามิตพื้นที่ สำนักงานสรรพสามิตพื้นที่สาขา ให้เก็บรักษาของกลางไว้ในสถานที่เก็บรักษาของกลางและรวมถึงสถานที่อื่นซึ่งได้รับ อนุมัติจากผู้อำนวยการสำนักกฎหมายหรือสรรพสามิตพื้นที่ แล้วแต่กรณี ให้ใช้เป็นสถานที่เก็บรักษาของกลาง ซึ่งกระบวนการระเบียบกรมสรรพสามิต เกี่ยวกับการดูแลรักษาของกลาง มีสถานที่จัดเก็บที่ชัดเจน รัดกุม และรวดเร็ว สามารถลดภาระ และความเสียหายของกลางที่จะเกิดขึ้นจากการเก็บรักษาได้

หลังจากที่ผู้ศึกษาได้ทำการค้นคว้าและศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับของกลางในคดีความผิดเกี่ยวกับป่าไม้ ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 รวมถึงแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับของกลางในคดีความผิดเกี่ยวกับป่าไม้แล้วจึงได้ข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ปัญหาหลักเกณฑ์การคืนของกลางในคดีความผิดเกี่ยวกับป่าไม้ระหว่างคดีหรือคดียังไม่สิ้นสุด ผู้ศึกษาเห็นสมควรที่จะแก้ไขบทบัญญัติตาม มาตรา 64 ตรี ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 ให้เป็นตามหลัก

ของบทบัญญัติของกฎหมายทั่วไปที่ใช้บังคับแก่คดีอาญา ตามประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งมีหลักการที่เป็นข้อยกเว้นในการริบทรัพย์สินของกลาง กล่าวคือ เนื่องจากเป็นทรัพย์สินของผู้อื่นซึ่งมิได้รู้เห็นเป็นใจด้วยในการกระทำความผิด ไม่กระทบกระเทือนต่อการพิจารณาในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหรือการพิจารณาพยานหลักฐาน เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดี ดังนี้

จากเดิม “มาตรา 64 ตรี ในกรณีทรัพย์สินที่ยึดไว้ตามมาตรา 64 ทวิ มิใช่เป็นของผู้กระทำความผิด หรือของผู้มีเหตุอันควรสงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิด ให้พนักงานเจ้าหน้าที่โดยอนุมัติรัฐมนตรีคืนทรัพย์สินหรือเงินแล้วแต่กรณี ให้แก่เจ้าของ ก่อนถึงกำหนดตามมาตรา 64 ทวิ ได้ ในกรณีดังต่อไปนี้

(1) เมื่อทรัพย์สินนั้นไม่จำเป็นต้องใช้เป็นพยานหลักฐาน ในการพิจารณาคดีที่เป็นเหตุให้ทรัพย์สินนั้นถูกยึด และ

(2) เมื่อผู้กระทำความผิดหรือผู้มีเหตุอันควรสงสัยว่า เป็นผู้กระทำความผิดได้ทรัพย์สินนั้นมาจากผู้เป็นเจ้าของ โดยการกระทำความผิดทางอาญา”

แก้ไขเป็น “มาตรา 64 ตรี ในกรณีทรัพย์สินที่ยึดไว้ตามมาตรา 64 ทวิ มิใช่เป็นของผู้กระทำความผิด หรือของผู้มีเหตุอันควรสงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิด ให้พนักงานเจ้าหน้าที่โดยอนุมัติอธิบดีกรมป่าไม้คืนทรัพย์สินหรือเงิน แล้วแต่กรณี ให้แก่เจ้าของ ก่อนถึงกำหนดตามมาตรา 64 ทวิ ได้ ในกรณีดังต่อไปนี้

(1) เมื่อทรัพย์สินนั้นไม่จำเป็นต้องใช้เป็นพยานหลักฐาน ในการพิจารณาคดีที่เป็นเหตุให้ทรัพย์สินนั้นถูกยึด หรือ

(2) เมื่อผู้กระทำความผิดหรือผู้มีเหตุอันควรสงสัยว่า เป็นผู้กระทำความผิดได้ทรัพย์สินนั้นมาจากผู้เป็นเจ้าของ โดยการกระทำความผิดทางอาญาหรือเมื่อทรัพย์สินเป็นของผู้ซึ่งมิได้รู้เห็นเป็นใจด้วยในการกระทำความผิด ก็ให้คืนแก่เจ้าของ

2. ปัญหาเกี่ยวกับอำนาจในการอนุมัติให้คืนของกลางในคดีความผิดเกี่ยวกับการ ป่าไม้ระหว่างคดีหรือคดียังไม่สิ้นสุด เพื่อแก้ไขปัญหาการใช้อำนาจตามมาตรา 64 ตรี ให้เหมาะสมกับยุคสมัยเนื่องจากพระราชบัญญัติป่าไม้ดังกล่าวบัญญัติไว้ตั้งแต่ พ.ศ. 2480 ในยุคการปกครองของอำนาจเบ็ดเสร็จที่อยู่กับท่านผู้นำ และคณะรัฐมนตรี ไม่ได้คำนึงถึงสิทธิของประชาชน หลักเกณฑ์ตามบทบัญญัติมาตรา 64 ตรี จึงควรเป็นหลักเกณฑ์ที่บังคับการใช้อำนาจของรัฐมนตรีในการอนุมัติให้คืนทรัพย์สินของกลางในระหว่างคดีหรือคดียังไม่สิ้นสุด มิใช่เป็นเพียงหลักเกณฑ์เพื่อประกอบการพิจารณาหรือประกอบดุลพินิจ และควรไม่ให้อำนาจรัฐมนตรีซึ่งเป็นอำนาจฝ่ายบริหารเข้ามามีความเห็นเกี่ยวกับการคืนของกลางจึงควรแก้ไข

จากเดิม “มาตรา 64 ตรี ในกรณีทรัพย์สินที่ยึดไว้ตามมาตรา 64 ทวิ มิใช่เป็นของผู้กระทำความผิด หรือของผู้มีเหตุอันควรสงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิด ให้พนักงานเจ้าหน้าที่โดยอนุมัติรัฐมนตรีคืนทรัพย์สินหรือเงินแล้วแต่กรณี ให้แก่เจ้าของ ก่อนถึงกำหนดตามมาตรา 64 ทวิ ได้ ในกรณีดังต่อไปนี้

(1) เมื่อทรัพย์สินนั้นไม่จำเป็นต้องใช้เป็นพยานหลักฐาน ในการพิจารณาคดีที่เป็นเหตุให้ทรัพย์สินนั้น ถูกยึด และ

(2) เมื่อผู้กระทำความผิดหรือผู้มีเหตุอันควรสงสัยว่า เป็นผู้กระทำความผิดได้ทรัพย์สินนั้นมาจากผู้เป็นเจ้าของ โดยการกระทำความผิดทางอาญา”

แก้ไขเป็น “มาตรา 64 ตี ในกรณีทรัพย์สินที่ยึดไว้ตามมาตรา 64 ทวิ มิใช่เป็นของผู้กระทำความผิด หรือของผู้มีเหตุอันควรสงสัยว่า เป็นผู้กระทำความผิด ให้พนักงานเจ้าหน้าที่โดยอนุมัติอธิบดีกรมป่าไม้คืน ทรัพย์สินหรือเงิน แล้วแต่กรณี ให้แก่เจ้าของ ก่อนถึงกำหนดตามมาตรา 64 ทวิ ได้ ในกรณีดังต่อไปนี้

(1) เมื่อทรัพย์สินนั้นไม่จำเป็นต้องใช้เป็นพยานหลักฐาน ในการพิจารณาคดีที่เป็นเหตุให้ทรัพย์สินนั้น ถูกยึด หรือ

(2) เมื่อผู้กระทำความผิดหรือผู้มีเหตุอันควรสงสัยว่า เป็นผู้กระทำความผิดได้ทรัพย์สินนั้นมาจากผู้เป็นเจ้าของ โดยการกระทำความผิดทางอาญาหรือเมื่อทรัพย์สินนั้นเป็นของผู้ซึ่งมิได้รู้เห็นเป็นใจช่วยในการกระทำความผิด ก็ให้คืนแก่เจ้าของนั้น

3. ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิในของกลางในคดีความผิดเกี่ยวกับการป่าไม้เมื่อคดีสิ้นสุดแล้ว

จากเดิม“มาตรา 64 ทวิ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจยึดบรรดาเครื่องมือ เครื่องใช้ สัตว์พาหนะ ยานพาหนะ หรือเครื่องจักรกลใด ๆ ที่บุคคลได้ใช้หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือ เป็นอุปกรณ์ให้ได้รับผลในการกระทำความผิดตามมาตรา 11 มาตรา 48 มาตรา 54 หรือมาตรา 69 ไว้เพื่อเป็น หลักฐานในการพิจารณาคดีได้ จนกว่าพนักงานอัยการสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีหรือจนกว่าคดีจะถึงที่สุด ทั้งนี้ ไม่ว่าจะ เป็นของผู้กระทำความผิดหรือของผู้มีเหตุอันควรสงสัยว่า เป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่

ทรัพย์สินที่ยึดไว้ตามวรรคหนึ่ง ถ้าพนักงานอัยการสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีหรือศาลไม่พิพากษาให้รับ และ ผู้เป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองมิได้ร้องขอรับคืนภายในกำหนดหกเดือนนับแต่วันทราบ หรือถือว่าได้ทราบ คำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี หรือวันที่คำพิพากษาถึงที่สุด แล้วแต่กรณี ให้ตกเป็นของกรมป่าไม้

ถ้าทรัพย์สินที่ยึดไว้จะเป็นการเสี่ยงความเสียหาย หรือค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาจะเกินค่าของทรัพย์สิน รัฐมนตรีหรือผู้ที่รัฐมนตรีมอบหมายจะจัดการขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้น ก่อนถึงกำหนดตามวรรคสองก็ได้ ได้ เงินเป็นจำนวนสุทธิเท่าใดให้ยึดไว้แทนทรัพย์สินนั้น”

แก้ไขเป็น “มาตรา 64 ทวิ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจยึดบรรดาเครื่องมือ เครื่องใช้ สัตว์พาหนะ ยานพาหนะ หรือเครื่องจักรกลใด ๆ ที่บุคคลได้ใช้หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือ เป็นอุปกรณ์ให้ได้รับผลในการกระทำความผิดตามมาตรา 11 มาตรา 48 มาตรา 54 หรือมาตรา 69 ไว้เพื่อเป็น หลักฐานในการพิจารณาคดีได้ จนกว่าพนักงานอัยการสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีหรือจนกว่าคดีจะถึงที่สุด ทั้งนี้ ไม่ว่าจะ เป็นของผู้กระทำความผิดหรือของผู้มีเหตุอันควรสงสัยว่า เป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่

ทรัพย์สินที่ยึดไว้ตามวรรคหนึ่ง ถ้าพนักงานอัยการสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีหรือศาลมีคำพิพากษาไม่ริบของกลาง และผู้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์หรือผู้ครอบครองมิได้ร้องขอรับคืนภายในกำหนดหนึ่งปีนับแต่วันทราบหรือถือว่าได้ทราบคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี หรือนับวันที่ศาลมีคำพิพากษาถึงคดีถึงที่สุด แล้วแต่กรณี ให้ตกเป็นของกรมป่าไม้ทันที

ถ้าทรัพย์สินที่ยึดไว้จะเป็นการเสี่ยงความเสียหาย หรือค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาจะเกินค่าของทรัพย์สิน อธิบดีกรมป่าไม้หรือผู้ที่อธิบดีกรมป่าไม้มอบหมายจะจัดการขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้น ก่อนถึงกำหนดตามวรรคสองก็ได้ ได้เงินเป็นจำนวนสุทธิเท่าใดให้ยึดไว้แทนทรัพย์สินนั้น

4. ปัญหาความเสียหายที่เกิดขึ้นกับของกลางในคดีความผิดเกี่ยวกับการป่าไม้

ในการแก้ไขปัญหาความเสียหายที่เกิดขึ้นกับของกลางในคดีความผิดเกี่ยวกับการป่าไม้ เนื่องจากตามหลักเกณฑ์ระเบียบแบบแผนของทางราชการ ได้กำหนดให้ทรัพย์สินของกลางในคดีความผิดเกี่ยวกับการป่าไม้อยู่ในความดูแลรักษาของกรมป่าไม้ซึ่งไม่มีสถานที่จัดเก็บบำรุงรักษาของกลางได้อย่างเหมาะสม และไม่มีแบบระเบียบกรมสรรพสามิต ว่าด้วยการปฏิบัติเกี่ยวกับของกลางในคดีกระทำผิดกฎหมายในหน้าที่กรมสรรพสามิต พ.ศ. 2560 ดั่งกรมสรรพสามิต ที่มีระเบียบกรมสรรพสามิต ว่าด้วยการปฏิบัติเกี่ยวกับของกลางในคดีกระทำผิดกฎหมายในหน้าที่กรมสรรพสามิต พ.ศ. 2560 ที่มีการจัดเก็บรักษาของกลางของกรมสรรพสามิต สำนักงานสรรพสามิตพื้นที่ สำนักงานสรรพสามิตพื้นที่สาขา ให้เก็บรักษาของกลางไว้ในสถานที่เก็บรักษาของกลางและรวมถึงสถานที่อื่นซึ่งได้รับ อนุมัติจากผู้อำนวยการสำนักกฎหมาย หรือสรรพสามิตพื้นที่ แล้วแต่กรณี ให้ใช้เป็นสถานที่เก็บรักษาของกลาง จากระเบียบข้างต้น การป่าไม้นั้นควรจัดตั้งสถานที่ที่จัดเก็บรักษาของกลาง และจัดตั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการดูแลบำรุงรักษา เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาความเสียหายที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับทรัพย์สินของกลางในคดีความผิดเกี่ยวกับป่าไม้

เอกสารอ้างอิง

นันทูธ แจ่มจิราภรณ์ , การขอคืนของกลางในระหว่างพิจารณาคดีอาญา, (เอกสารวิชาการส่วนบุคคลของการอบรมหลักสูตร “ผู้พิพากษาศาลชั้นต้น”).กรุงเทพฯ :สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม, 2547) หน้า 5

พยงค์ ฉัตรวิโรจน์, คำอธิบายกฎหมาย ว่าด้วยการป่าไม้, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, 2550), หน้า 136 - 137.

วรพจน์ วิสสุตพิชญ์, “การควบคุมการใช้ดุลพินิจทางปกครองโดยองค์กรตุลาการ,”วารสารกฎหมายปกครอง เล่มที่ 8 (2532) หน้า 37-38

iLaw. ศาลรัฐธรรมนูญตีความเกินอำนาจตัวเอง? สั่งหยุดปฏิบัติหน้าที่ ทวี สอดส่อง ฐานะผู้กำกับดูแล DSI. เข้าถึงได้จาก: <https://bit.ly/3TjZXAp>. 16 พฤษภาคม 2568